

YBL MIKLÓS ÁLTAL ÁTÉPÍTETT KASTÉLYOK JÁSZ–NAGYKUN–SZOLNOK MEGYÉBEN

Hazánk egyik legjelentősebb XIX. századi építészt, Ybl Miklóst a mai Jász–Nagykun–Szolnok megye területén – annak is az egykori Heves–Külső-Szolnok vármegyei részén – két kastély átépítésével bízták meg: a gróf Szapáry család (fegyvernek)–szapárfalui és az Almásy család tiszabői kastélyának átalakításához készített terveket. A Fővárosi Levéltár Ybl-gyűjteményében a tiszabői rezidenciának több tervlapja¹ is fennmaradt, a szapárfalui munkálatokról viszont nem maradt fenn anyag.

TISZABŐ – ALMÁSY-KASTÉLY (lebontva)

A török hódoltság alóli felszabadító harcok során elnéptelenedett Tiszabőn 1701-ben szerzett birtokrészt az Almásy familia², a családnak a XIX. század első felében már állt Tiszabőn egy klasszicista stílusú kastélya, amelyet – ellenőrizhetetlen helytörténeti adat szerint – 1827-ben emeltek³. Ezt a kastélyt Ybl Miklós tervei alapján 1865 táján⁴ átalakították, a rezidencia ekkor romantikus és historizáló jellegű díszítőelemeket kapott, alapterületének nagysága azonban nem változott meg.

A kastélyra legalább három tervváltozat készült, ezek közül kettőt a Fővárosi Levéltár őriz, a végül megvalósult harmadik változat tervlapjai viszont nem maradtak fenn. Az 1861–66-os II. és az 1883–84-es III. katonai felmérések⁵ térképei alapján az is rekonstruálható, hogy a két fennmaradt tervváltozat közül melyik áll közelebb a végül megvalósult harmadikhoz. (Összesen 31 darab tervlap maradt fenn.)

Az egyik változat⁶ szerint a téglalap alaprajzú kastély hátsó homlokzatával szemben álló – szintén téglalap alaprajzú – melléképületben alakították volna ki a konyhát, és a két épületet egy oszlopokon nyugvó, oldalain nyitott, felül lefedett folyosóval kötötték volna össze. A III. katonai felmérés térképén ez a II. felmérés idején még álló konyhai melléképület már nem volt feltüntetve, addigra lebontásra került.

A másik tervváltozat⁷ szerint a kastély jobb oldali oldalhomlokzatához egy L-alakú – szintén öntöttvas oszlopokon nyugvó, fa tetőzetű⁸ – nyitott folyosó csatlakozott, amely a rezidenciát egy – az előbb említettel nem azonos – különálló konyhaépülettel kötötte össze. Ez a főépület főhomlokzatára merőleges, téglalap alaprajzú konyhaépület már a II. katonai felmérés idején is állt, vele szemben egy másik téglalap alakú melléképület húzódott; a két mellékszárny a kastéllyal mintegy U-alakot zárt be. A közölt archív kép⁹ bizonyítja az L-alakú folyosó létezését, amelynek a középső részén egy kocsiáthajtót nyitottak. (Ennek részlete az archív képen látható.) Ezen két tervváltozaton a kastélyépület alaprajzi elrendezése közel azonos, mindössze három-négy ponton térnek el egymástól.

Ybl Miklós fennmaradt átépítési tervein és a két fennmaradt archív képeslapon¹⁰ látható építészeti kiképzés között több eltérés látható, amely valószínűleg egy harmadik tervváltozat megvalósulására utal, ugyanakkor későbbi átalakítás eredménye is lehet, illetve az is lehetséges, hogy az építőmester költségkímélés végett eltért az Ybl által felvázolt tervektől a kivitelezés során.

A főhomlokzati terven¹¹ a főhomlokzat 7 tengelyes középrizalitjának széleit armírozás díszítette, az ablakok felett pedig – Ybl Ervin szóhasználatával – „kissé hellenisztikus-

romantikus medaillonok¹² voltak elhelyezve. A falak sávozása, a fogazatos főpárkány, a keretelt ablakok konzolokon nyugvó egyenes szemöldökpárkányai, és a középrizalit feletti címeres attika viszont az archív képen is láthatóak voltak. A középrizalit előtt a terveknek megfelelően öntöttvas középrész alakították ki, ennek a helyén eredetileg 4 oszlopos klasszicista portikusz állhatott. Szintén eltérés a tervtől, hogy a jobb oldali oldalhomlokzat előtt – az archív kép tanúsága szerint – nem építették fel a tervezett verandát, csak a folyosót kapcsolták hozzá. A hátsó homlokzat elé tervezett 20 öntöttvas oszlopon nyugvó veranda¹³ nem tudni, hogy megvalósult-e. Az anyagban részletrajzok is fennmaradtak, így például az asztalosmunkákról, a kétszárnyú bejárati ajtóról, és a dolgozószoba ajtajáról.

Yblnek a tervezési megbízást – a Fővárosi Levéltár Ybl-hagyatékában őrzött egyik eredeti tervlap felirata szerint – „Paul von Almaschj”¹⁴, azaz Almásy Pál adta, egy másik tervlapon pedig a „gf. Almasi”¹⁵ név olvasható. Ekkoriban azonban a *zsadányi és törökszentmiklósi* Almásy család grófi ágainak nem élt Pál nevű tagja, a családfakutatás alapján az is megállapítható, hogy a kiterjedt família köznemesi ágainak is csak egy Pál nevű tagja volt ebben az időben, mégpedig Almásy (III.) Pál országgyűlés követ, Heves–Külső-Szolnok vármegyei alispán, aki 1849-ben a képviselőház elnöki posztját is betöltötte¹⁶.

A park kialakítása is ekkor történhetett meg, mert az ezen a vidéken 1861–66-ban elkészített II. katonai felmérés térképe még nem jelölt kertet, az 1883–84-es III. katonai felmérés térképén viszont már látható a park. Az Ybl-terveken egy hasonló park rajza látható¹⁷. (Kataszteri térkép nem maradt fenn Tiszabő területéről.)

Almásy (III.) Pál és Batthyány Amália grófnő házasságából egy fiú született, Almásy József, aki 19 éves korában meghalt, így az egykori képviselőházi elnök 1882-es halálakor kihalt az Almásyak ezen ága¹⁸. A következő tulajdonos, a Keppich család ezután vásárolhatta meg a tiszabői birtokot a kastéllyal. A Keppich familia nem volt nemesi származású, de kiterjedt földterületekkel rendelkezett Örményesen is, az ottani Keppichtanyán szintén volt a családnak kúriája.

1893-ban Keppich Emil 1841 katasztrális holdnyi földterülettel rendelkezett a település határában¹⁹, 1911-ben viszont már özvegy Keppich Emilné tüntette fel a gazdacímtár az 1711 katasztrális holdas birtok tulajdonosaként²⁰.

A Keppich-uradalmat és a kastélyt 1911-ben vásárolhatta meg a báró Orosdy család, ugyanis amikor 1911. december 28-án a családnak a „bői” második előnevet adományozta I. Ferenc József király²¹, már rendelkezniük kellett az Orosdyaknak itteni földbirtokkal, ugyanakkor a nem sokkal korábbi felméréseken alapuló 1911-es gazdacímtár szerint még Keppich Emilné volt a tulajdonos.

Orosdy Fülöp 1930-ban Tiszabőn bekövetkezett halála után özvegye, Herzog Margit bárónő tulajdonába került a birtok, 1935-ben özvegy Orosdy Fülöpné budapesti lakos 1272 katasztrális holdnyi földterülettel rendelkezett a településen²². A báróné az 1930-as évek második felében lányának, Orosdy Júliának és férjének, gróf Pálffy Gézának engedte át a tiszabői birtokot és a kastélyt.

A II. világháború után a kastélyt államosították, az 1940-es évek végén az épület 40 szobájából 15 szobát a Magyar Dolgozók Pártja használt iroda céljára, a többi helyiséget pedig a Közép-Tiszai Állami Gazdaság kapta meg, azok a szobák azonban üresen álltak²³.

Az 1950-es években a kastélyt lebontották, falainak anyagát a termelőszövetkezeti iroda építéséhez használták fel, amelybe a rezidencia eredeti ablakait is beépítették. Szintén a kastély tégláit használták fel a felparcellázott kastélypark helyén kialakított telkeken az új lakóházak felépítéséhez. A majorságot a Petőfi Mezőgazdasági Szövetkezet kapta meg, az egykori uradalmi épületek közül a magtár, a víztorony és az artézi kút napjainkban is megvan, a versenylóistállót és az üvegházat viszont lebontották. Szintén áll a kastély – már említett – különálló konyhaépülete, amelyet az L-alakú folyosó kötött össze a rezidenciával. A XX. század első felében mintegy 30 katasztrális holdat kitevő parkból mára csak néhány fa maradt meg²⁴.

FEGYVERNEK–SZAPÁRFALU – SZAPÁRY-KASTÉLY (lebontva)

Fegyvernek területe a XIX. század első felében báró Orczy (III.) Lőrinc Arad vármegyei főispán tulajdonát képezte, akinek egy lánya született, Orczy Anna. A bárónő 1830-ban gróf Szapáry (III.) József cs. kir. kamarással, udvari tanácsossal kötött házasságot, így az itteni birtokrészek a Szapáryak kezére kerültek²⁵. A Fegyvernek melletti Szapárfalu (korábban Annaháza) településrész betelepítése Szapáry (III.) József nevéhez fűződik, a földbirtokos Bács–Bodrog és Torontál vármegyéből hívott ide német telepeseket²⁶.

Az összetett alaprajzú szapárfalui kastélyt az 1861–66-os II. katonai felmérés térképe már feltüntette, és ugyanez a jellegzetes alaprajzú épület látható – az ezen az országrészen – 1883-ban elkészült III. katonai felmérés térképén is, a rezidencia alaprajza tehát nem változott a két időpont között.

Az bizonyos, hogy a grófi család Ybl Miklóstól rendelt terveket a szapárfalui kastélyhoz, azt azonban nem tudjuk, hogy ezek az 1865 körül elkészült tervek megvalósultak-e. Mivel a Fővárosi Levéltár Ybl-gyűjteményében a szapárfalui rezidenciára vonatkozó anyagok nem maradtak fenn, nem tudjuk, hogy hogyan nézett ki az építész által elképzelt épület. (A kastélyról archív képet, metszetet, vagy festményt sem sikerült fellelni.) Lehetséges, hogy az Ybl-tervek alapján épült kastélyt tüntette fel a II. és a III. katonai felmérés, de az is elképzelhető, hogy az építész csak a rezidencia külsejét alakította át, alaprajzát nem változtatta meg²⁷.

Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy az említett két katonai felmérés térképén feltüntetett kastélyépület, valamint a ma álló kastélyépület helye eltér egymástól. A mostani kastélytól északra egykor kiterjedt park terült el – amelyet mára felparcelláztak és beépítettek –, a II. és a III. katonai felmérés térképei ezen park középső részén – a mai Angolkert utca – Kiserdő köz – Nyiszper utca – Kastély köz által határolt, új házakkal beépített négyszög területén²⁸ – tüntették fel a rezidencia helyét. Az épületek helyének beazonosítását az is megkönnyíti, hogy a park déli részén futó szolnok–debreceni út már a II. katonai felmérésen is megfigyelhető jellegzetes kanyarulata mindmáig megmaradt, a mai 4-es út lekövezésekor a nyomvonal állandósult²⁹.

Mivel a két kastély alaprajza is teljesen eltér egymástól, biztosra vehető, hogy az uradalom későbbi tulajdonosa, az 1871-től birtokos Schwarz család – mindenképpen 1883 után – lebontatta a Szapáry-féle kastélyépületet, és új rezidenciát emeltetett magának. (Mivel Szapárfaluról nem maradtak fenn kataszteri térképek, a lebontás idejét nehéz pontosítani. A Schwarz családnak szintén nem maradtak fenn iratai.)

A ma is álló kastély hátsó homlokzati középrizalitjának terasza előtt napjainkban is látható egy füzérekkel és kartussal díszített emlékkő, amelyen az „ANNO 1938” felirat látható. A kövön lévő évszám feltehetően az új kastély építésének befejezésére utal.

A régebbi, mára megsemmisült kastélyt Szapáry (III.) József második fia, Szapáry Iván gróf lakta, aki híres lótenyésztő és kiváló amatőr versenyző volt, több vármegyei díjlovaglásán saját maga lovagolta versenylovait. Iván grófnak jó barátja volt Blaskovich Ernő, a verhetetlen versenyló, Kincsem tulajdonosa; Szapáry sokat segített Blaskovich lovainak menedzselésében, mindkettőjüknek a budapesti Reáltanoda utcában volt palotája³⁰.

Szapáry a mintegy 4000 katasztrális holdat kitevő fegyverneki uradalmát 1871 júliusában eladta, mivel egy fogadás miatt igen nehéz anyagi helyzetbe került³¹; a vevő bérlője, a Schwarz család volt, amely már a XIX. század első felében is rendelkezett kisebb birtokkal a településen.

A Schwarz família a XX. század első negyedében már Fegyvernek egyik leggazdagabb családjává vált, földbirtokainak területe is dinamikusan nőtt, 1893-ban Schwarz Ábrahám 3199³², 1911-ben Schwarz Ignác 3295³³, 1925-ben Schwarz Gyula 5234 katasztrális holdas³⁴ birtokkal rendelkezett. Az új kastély utolsó tulajdonosa Schwarz György volt.

A II. világháború után a 11 szobás kastély földművesszövetkezeti tulajdonba került, és traktoriskolát helyeztek el benne³⁵. 1955-ben csecsemőotthont alakítottak ki az épületben, majd később egy új, L-alakban csatlakozó toldalékszárnyat kapcsoltak a kastélyhoz, amelyben szociális otthont létesítettek. Napjainkban az „Angolkert Csecsemőotthon és Idősek Otthona” működik az épületben.

A kastélyt egykor 8 hektáros park övezte, amelynek nagyobb részét az 1960-as években felparcellázták és házhelyeknek osztották ki³⁶. A park területe napjainkban 3 hektár, főként fenyők találhatók benne, a kastély mellett új melléképületeket is emeltek.

JEGYZETEK:

¹ Fővárosi Levéltár, Ybl-gyűjtemény XV. 17. f. 331. 24. sz.

² Botka 1989. 296.

³ Nadas János ny. tiszabői tanár információja, 2004. május

⁴ Ybl 1956. 129. – Kemény–Farbaky 1991. 172.

⁵ Magyarország II. katonai felmérése 1829–1866. XXXVIII/52 – Magyarország III. katonai felmérése 1872–1884. 5065/3

⁶ Ybl-gyűjtemény 24/12

⁷ Ybl-gyűjtemény 24/13

⁸ Ybl-gyűjtemény 24/3, 24/4, 24/5, 24/22, 24/23, 24/24, 24/25, 24/26, 24/28, 24/29

⁹ Bárczay Istvánné kastélyképeslap-gyűjteménye, Budapest. (Feladási dátum: 1939. 11. 29.)

¹⁰ A közelmúltban sikerült a kastélyról két archív képet fellelni a következő magángyűjteményekben: Bárczay Istvánné kastélyképeslap-gyűjteménye, Budapest. (Feladási dátum: 1939. 11. 29.) – dr. Sándor Csaba kastélyképeslap-gyűjteménye, Szeged. (Feladási dátum: 1910. 06. 29.)

¹¹ Ybl-gyűjtemény 24/14

¹² Ybl 1956. 129.

¹³ Ybl-gyűjtemény 24/29

¹⁴ Ybl-gyűjtemény 24/15

¹⁵ Ybl-gyűjtemény 24/21

¹⁶ Almásy 1902., Gudenus 1990., Kempelen 1911., Kempelen 1931., Nagy 1857., Orosz 1906.

¹⁷ Ybl-gyűjtemény 24/1, 24/30

¹⁸ Almásy 1902. 66.

¹⁹ Gazdacímtár 1893.

²⁰ Gazdacímtár 1911.

- ²¹ Gerő 1940. 155.
- ²² Gazdacímtár 1935.
- ²³ Kimutatás Szolnok megye kastélyairól 1954/56-ban. SzML Termelőszövetkezetek Tanácsa; Szolnok megyei iratai 1242-88., 39. sz.
- ²⁴ Szabó Béla polgármester, Négyesy Sándor, Szilágyi Mihály, Antóni Judit, Bihariné Kovács Anikó, Rézsó Pálné, Szondi Tivadar, Vona Imréné, Sipos Istvánné, Nádas János helyi lakosok szóbeli közlései – helyszíni bejárás
- ²⁵ Palugyay 1854. III. 425-427. – Scheftsik 1935. 427.
- ²⁶ HML Közgyűl. Jkv. 1846. 2174-2175. – Palugyay 1854. III. 425-427.
- ²⁷ A Szapáry család levéltárában nem maradtak fenn az itteni kastélyra vonatkozó adatok.
- ²⁸ Fegyvernek–Szapárfalu térképe. In: Jász–Nagykun–Szolnok megye településeinek atlasza. HISZI Map, Gyula, 2003. 21.
- ²⁹ Ezen útkanyarulat mellett áll a műemlékké nyilvánított Nepomuki Szent János-szobor is (barokk, 1775.)
- ³⁰ Hoeller 1942. 83.
- ³¹ Hoeller 1942. 83.
- ³² Gazdacímtár 1893.
- ³³ Gazdacímtár 1911.
- ³⁴ Gazdacímtár 1925.
- ³⁵ Kimutatás Szolnok megye kastélyairól 1954/56-ban. SzML Termelőszövetkezetek Tanácsa; Jász–Nagykun–Szolnok megyei iratai 1242-88., 39. sz.
- ³⁶ Juhászné Zsigri Dóra, Bognár Mihályné, Túrhegyi Julianna, Náhoczky Sándor helyi lakosok szóbeli közlései – helyszíni bejárás

FORRÁSOK:

- Fővárosi Levéltár, Budapest. Ybl-gyűjtemény XV. 17. f. 331. 24. sz.*
- Hadtörténeti Intézet Térképtára, Budapest. Magyarország II. katonai felmérése 1829–1866.*
- Hadtörténeti Intézet Térképtára, Budapest. Magyarország III. katonai felmérése 1872–1884.*
- Heves Megyei Levéltár, Eger. Közgyűlési jegyzőkönyvek 1846.*
- Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár, Szolnok. Kimutatás Szolnok megye kastélyairól 1954/56-ban. SzML Termelőszövetkezetek Tanácsa; Szolnok megyei iratai 1242-88., 39. sz.*

IRODALOMJEGYZÉK:

- Almásy 1903. – Almásy Dénes gr.: Az Almásy grófok története. Kétegyháza, 1903.*
- Botka 1989. – Botka János dr. (szerk. biz. vez.): Adatok Szolnok megye történetéből. II. Szolnok, 1989.*
- Gazdacímtár 1893. – Magyarország földbirtokosai. Szerk.: Baross Károly. Budapest, 1893.*
- Gazdacímtár 1903. – Magyar földbirtokosok 1903-ban. Szerk.: Rédei Ferenc – Elek Emil. Budapest, 1903.*
- Gazdacímtár 1911. – Magyarország gazdacímtár. Szerk.: Rubinek Gyula. Budapest, 1911.*
- Gazdacímtár 1925. – Magyarország földbirtokosai és földbérlei. (Gazdacímtár.) Budapest, 1925.*
- Gazdacímtár 1935. – Magyarország földbirtokosai és földbérlei. (Gazdacímtár.) Budapest, 1937.*
- Gerő 1940. – Gerő József dr.: A királyi könyvek. Az I. Ferenc József és IV. Károly király által 1867-től 1918-ig adományozott nemességek, főnemességek, előnevek és címerek jegyzéke. Budapest, 1940.*
- Gudenus 1990. – Gudenus János József: A magyarországi főnemesség XX. századi genealógiája. I. Budapest, 1990.*
- Hoeller 1942. – Hoeller Mór br.: A Kincsemek. A Kincsem-ménes és a Kincsem-istálló története. H. n. (Budapest), 1942.*
- Kemény–Farbaky 1991. – Kemény Mária (szerk.) – Farbaky Péter (szerk.): Ybl Miklós építész 1814–1891. Kiállítás-katalógus. H. n., 1991.*
- Kempelen 1911. – Kempelen Béla: Magyar nemes családok I. Budapest, 1911.*
- Kempelen 1931. – Kempelen Béla: Magyar főrangú családok. Budapest, 1931.*
- Nagy 1857. – Nagy Iván: Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal I. Budapest, 1857.*
- Orosz 1906. – Orosz Ernő: Heves és Külső–Szolnok vármegye nemes családjai. Eger, 1906.*
- Palugyay 1854. – Palugyay Imre: Jász-Kún kerületek s Külső Szolnok vármegye leírása. Pest, 1854.*
- Scheftsik 1935. – Scheftsik György dr.: Jász–Nagykun–Szolnok vármegye múltja és jelene. Pécs, 1935.*
- Tóth 1980. – Tóth Tibor (szerk. biz. vez.): Adatok Szolnok megye történetéből. I. Szolnok, 1980.*
- Ybl 1956. – Ybl Ervin: Ybl Miklós. Budapest, 1956.*

¹ Fővárosi Levéltár, Ybl-gyűjtemény XV. 17. f. 331. 24. sz.

² Botka 1989. 296.

-
- ³ Nadas János ny. tiszabői tanár információja, 2004. május
- ⁴ Ybl 1956. 129. – Kemény–Farbaky 1991. 172.
- ⁵ Magyarország II. katonai felmérése 1829–1866. XXXVIII/52 – Magyarország III. katonai felmérése 1872–1884. 5065/3
- ⁶ Ybl-gyűjtemény 24/12
- ⁷ Ybl-gyűjtemény 24/13
- ⁸ Ybl-gyűjtemény 24/3, 24/4, 24/5, 24/22, 24/23, 24/24, 24/25, 24/26, 24/28, 24/29
- ⁹ Bárczay Istvánné kastélyképeslap-gyűjteménye, Budapest. (Feladási dátum: 1939. 11. 29.)
- ¹⁰ A közelmúltban sikerült a kastélyról két archív képet fellelni a következő magángyűjteményekben: Bárczay Istvánné kastélyképeslap-gyűjteménye, Budapest. (Feladási dátum: 1939. 11. 29.) – dr. Sándor Csaba kastélyképeslap-gyűjteménye, Szeged. (Feladási dátum: 1910. 06. 29.)
- ¹¹ Ybl-gyűjtemény 24/14
- ¹² Ybl 1956. 129.
- ¹³ Ybl-gyűjtemény 24/29
- ¹⁴ Ybl-gyűjtemény 24/15
- ¹⁵ Ybl-gyűjtemény 24/21
- ¹⁶ Almásy 1902., Gudenus 1990., Kempelen 1911., Kempelen 1931., Nagy 1857., Orosz 1906.
- ¹⁷ Ybl-gyűjtemény 24/1, 24/30
- ¹⁸ Almásy 1902. 66.
- ¹⁹ Gazdacímtár 1893.
- ²⁰ Gazdacímtár 1911.
- ²¹ Gerő 1940. 155.
- ²² Gazdacímtár 1935.
- ²³ Kimutatás Szolnok megye kastélyairól 1954/56-ban. SzML Termelőszövetkezetek Tanácsa; Szolnok megyei iratai 1242-88., 39. sz.
- ²⁴ Szabó Béla polgármester, Négyesy Sándor, Szilágyi Mihály, Antóni Judit, Bihariné Kovács Anikó, Rézsó Pálné, Szondi Tivadar, Vona Imréné, Sipos Istvánné, Nadas János helyi lakosok szóbeli közlései – helyszíni bejárás
- ²⁵ Palugyay 1854. III. 425-427. – Scheftsik 1935. 427.
- ²⁶ HML Közgyűl. Jkv. 1846. 2174-2175. – Palugyay 1854. III. 425-427.
- ²⁷ A Szapáry család levéltárában nem maradtak fenn az itteni kastélyra vonatkozó adatok.
- ²⁸ Fegyvernek–Szapárfalu térképe. In: Jász–Nagykun–Szolnok megye településeinek atlasza. HISZI Map, Gyula, 2003. 21.
- ²⁹ Ezen útkanyarulat mellett áll a műemlékké nyilvánított Nepomuki Szent János-szobor is (barokk, 1775.)
- ³⁰ Hoeller 1942. 83.
- ³¹ Hoeller 1942. 83.
- ³² Gazdacímtár 1893.
- ³³ Gazdacímtár 1911.
- ³⁴ Gazdacímtár 1925.
- ³⁵ Kimutatás Szolnok megye kastélyairól 1954/56-ban. SzML Termelőszövetkezetek Tanácsa; Jász–Nagykun–Szolnok megyei iratai 1242-88., 39. sz.
- ³⁶ Juhászné Zsigri Dóra, Bognár Mihályné, Túrhegyi Julianna, Náhoczky Sándor helyi lakosok szóbeli közlései – helyszíni bejárás